

Soltész Béla

Magyar világ Venezuelában

Részlet Soltész Béla

Eldorádótól az Antilláig című könyvéből

Azt ismeri valaki, hogy három Béla áll sorba székelypóztáért Caracasban? Nos, ez nem valami favicc kezdete: az eset tényleg megtörtént a venezuelai Magyar Házban. Kettő a Bélák közül venezuelai magyarok voltak, akik évtizedek óta élnek Dél-Amerikában, a harmadik meg én magam voltam. Az pedig, hogy rövid caracasi látogatásomba sikerült beilleszteni egy kiadós székelypóztázást (és hogy ez a nem mindennapi helyzet bekövetkezhetett ott, a sorban), egyrészt a szerencsének, másrészt pedig a Magyar Ház vezetőinek köszönhető.

A szerencsének minden alkalommal hálát adok, amikor az utazásomról írok (végül is sértetlenül keresztülutaztam Venezuelán), a Magyar Házból azonban két nagyszerű embert is szeretnék nevesíteni. Az egyik Kunckelné Fényes Ildikó fizikaprofesszor, a Venezuelai Magyar Szervezetek Koordinációs Bizottságának vezetője és a Latin-amerikai Magyar Országos Szervezetek Szövetségének elnöke. A másik pedig Gózon Imre építészmérnök, a caracasi Magyar Ház elnöke. Miután közös ismerősök révén sikerült elérhetőséget találnom hozzájuk, Ildikó meghívott engem a Magyar Házba, ahol további magyar építész- és egyéb mérnökök társaságában vettem részt a minden hónap első vasárnapján esedékes magyar ebéden. Nem véletlenül hangsúlyoztam az erős műszaki vonalat: valahogy az volt az érzésem, hogy a caracasi magyarok közül majdnem mindenki mérnök. A beszélgetés során ki is derült, miért. A közösség tagjai közül sokan 1956-ban vagy közvetlenül utána érkeztek ide, amikor az olajkitermelésből hirtelen meggazdagodó Venezuela épp krónikus szakemberhiánnyal küzdött, és tárt karokkal várt mindenkit, akinek volt technikai tudása, pláne, ha diploma, és legfőképpen, ha műszaki diploma is társult mellé. És mivel az 1956-os magyar kivándorlók többsége fiatal volt, agilis és jól képzett, a Venezuelában otthon találóknak gyorsan felívelt a pályája. Gózon Imre például negyedéves építészhallgató volt a pesti Műegyetemen, amikor belekeveredett a forradalmi eseményekbe, és amikor menekülőre kellett fognia, meg

sem állt Dél-Amerikáig. Úgy lett építész a venezuelai hadseregben, hogy egy katonatiszt meglátta, milyen ügyesen rajzol, és felkérte, hogy tervezzen lőtereket és őrtornyokat. Ilyen karrierutak nyilván elképzelhetetlenek lettek volna, ha a venezuelai államnak épp nem lett volna rengeteg pénze és rengeteg építenivalója.

A közösség aranykora a 70-es évekre esett, amikor a meggazdagodott caracasi magyarság nekilátott, hogy megfelelő találkozóhelyet építsen magának. Ennyi építéssel a tagjai között ez nyilván nem volt nehéz. Álmélkodva néztem körül az épületben, amikor beléptem: a kívülről teljesen jellegtelen Magyar Ház belül egyetlen óriási teremből áll, és egy hatalmas Nagy-Magyarország-térkép borítja be a mennyezetét. Körben a vármegyék címerei sorakoznak, amelyeket, akárcsak a térképet, a közösség tagjai készítettek színes farostlemezdarabokból. A termet galéria veszi körbe, magyar népi fafaragásokkal díszített korlátokkal és oszlopokkal. A lépcsők mellett márványtábla őrzi Mindszenty József látogatásának emlékét: az emigráns bíboros néhány héttel a halála előtt, 1975-ben volt a Magyar Ház vendége. A többi táblán pedig a venezuelai magyar szervezetek nevét olvastam: Magyar Harcosok Bajtársi Közössége, Gyöngyösbokréta Néptáncsoport, Szent Erzsébet és Szent István Cserkészcsapat, Lorántffy Zsuzsanna Protestáns Nőegylet és a többi.

[...]

Még mindig a falakat és a plafont bámultam, amikor bejött egy kórus, és a tagjai latinul kezdtek énekelni. Aztán megérkezett egy pap is, és megkezdődött a két nyelvű, magyar–spanyol mise. A pap spanyolul beszélt, a szentleckét és az evangéliumot viszont magyarul olvasták fel. A mise után behozták az ételt, a már említett székelypóztát. Ildikó később elmondta, hogy az ebédhez nem kevés találékonyságra volt szüksége a menüsört összeállító Lorántffy Zsuzsanna Protestáns Nőegyletnek (amely különben már csak néhány tagot számlál, így a katolikus asszonyok is besegítettek a főzésben). A savanyú káposztát a caracasi horvátoktól szereztek be, a tejfölt házilag állították elő, a kenyeret

pedig egy portugál pék sütötte. A desszerthez egy magyar alapítású, de már nagyrészt venezuelaiakat foglalkoztató cukrászda, a Danubio szállította a hozzávalókat.

Arra a következtetésre jutottam, hogy ez itt egy párhuzamos univerzum Nagy-Magyarországa. Nem olyan, mint az a bizonyos múltbeli, hanem egy furcsa, multikulturális képződmény, ami még mindig létezik. És ahol nem történelmileg megszokott-megutált szomszédok vesznek körül megkeseredett, múltba révedő magyarokat, mint otthon. Itt egészen más nációk: venezuelaiak és portugálok, kreolok és mulattok élnek, a magyarok pedig gyorsan és könnyen megtanultak együtt élni velük, és remekül kijönnek egymással. Itt, ezen a valószínűtlen helyen, Caracas egyik külvárosában kialakult egy sajátos magyar mikrovilág, ami egyszerre nacionalista és kozmopolita, és ami ennek megfelelően alaposan összezavarta az otthonról hozott politikai radaromat.

Asztaltársaimmal beszélgetve elkezdtem összerakni a fejemben a mozaikot. A közösség tagjainak nagy része a kommunizmus elől menekült el, tehát adta magát, hogy egy erősen jobboldali, nemzeti(es) közeget alakítsanak ki, annak minden vizuális elemével, egy olyan korszakban, amikor Magyarországon ezek a jelképek be voltak tiltva. Viszont mivel a venezuelai gazdaság szárnyalt, nagyon hálásak voltak az őket befogadó országnak, és nem is kellett azon gondolkodniuk, hogy venezuelainak vagy magyarnak tartják-e inkább magukat: kettős identitást alakítottak ki. Venezuela bevándorlóország, akárcsak az amerikai kontinens legtöbb országa, és rendelkezik vagy legalábbis akkoriban rendelkezett az újonnan érkezők integrációjához szükséges társadalmi tapasztalattal. A kétezertizedes évek Magyarországról nézve ez idilli állapotnak tűnt.

A 90-es évektől kezdve azonban egyre problémásabbá vált ez a venezuelai magyar mikrovilág. A második generáció már nem mindig tanult meg magyarul, pláne ha egyes házasságból született. Az antikommunista, disszidens önkép pedig a vasfüggöny leomlásával sokakban felvetette azt a kérdést, hogy ugyan miért ne mennének haza. Persze akkor, harminc-negyven Venezuelában töltött év után ez nem volt egyszerű, főleg azoknak, akik egyes házasságban éltek. Megint mások határon túli magyarok voltak, és egyáltalán nem kíváncsiak voltak vissza Erdélybe vagy a Vajdaságba. Mégis volt, aki visszatért Magyarországra: ha másért nem, hát azért, mert Hugo Chávez 1998-as hatalomra kerülésétől nem sok jót reméltek. Ők alighanem jól mérték fel, hogy a néhai elnök-főparancsnok zsigeri irtózása a gazdag fehérektől, nos, nem sok jót ígér a venezuelai magyarok számára.

Végül a 2011-gyel kezdődő politikai és gazdasági válság tette be igazán az ajtót a venezuelai magyar világnak: a korábban jómódú családok életszínvonala, létbiztonsága drasztikus esésnek indult. Ráadásul ez egybeesett az egyszerűsített honosítás intézményének bevezetésével, vagyis azzal, hogy a magyar leszármazottak könnyített úton juthatnak magyar állampolgársághoz. Azóta a közösség szinte minden tagja, aki beszél magyarul, megszerezte a magyar állampolgárságot. Az viszont elég változó, hogy mihez kezdtek vele: volt, aki Venezuelában maradt, csak azóta könnyebben utazik ki-be, mások áttelepültek Magyarországra, megint mások az Európai Unió egyéb országaiba mentek a friss magyar útlevelükkel. Paradox módon tehát Magyarország úgy tud(ott) segíteni a venezuelai magyarokon, hogy közben megkönnyítette a közösségük önfelszámolását.

A Magyar Házban már messze nincs akkora élet, mint régen, de a legfontosabb eseményeket még megtartják. Ilyen például a hónap első vasárnapján rendezett magyar ebéd, amin én is részt vehettem. A magyar óvoda viszont már nem működik: egyrészt nincs elég magyar (identitású) fiatal szülő, mert vagy asszimilálódtak, vagy kivándoroltak, másrészt, ha hoznák is a gyerekeket, félnek keresztülautózni velük az életveszélyes városon. Hasonló okok miatt a magyar cserkészcsapatok is tagok nélkül maradtak. A bálók, vacsorák is azért maradtak el, mert éjszaka senki sem szívesen merészkedik ki otthonról Caracasban. A szomorkás helyzet, amit 2015-ben megtapasztaltam, mára kritikussá vált. Azóta két alkalommal találkoztam Gózon Imrével, mindkétszer Budapesten. Elmondta, hogy a válság sújtotta Venezuelában a magyarok (csak úgy, mint mindenki más) egyre komolyabb ellátási problémákkal küzdenek, hiszen az alapvető élelmiszerek, gyógyszerek közül is egyre több a hiánycikk. És bár a magyar külügyi szolgálat igyekszik segíteni az (egyre kevesebb) Venezuelában maradt magyarnak, az oda akkreditált nagykövet ezernyolcszáz kilométerrel arrébb, Quitóban székel, így a lehetőségeik nyilván korlátozottak.

Remélem, hogy ebben a jobb sorsra érdemes országban minél előbb fordulat következik be, és minden venezuelainak, így a szebb napokat látott venezuelai magyaroknak is javul majd a helyzete. És hogy mind-egyiküknek jut elég étel az asztalára.

Nem feltétlenül tipikus magyar étel. Hanem akár-milyen étel. ■